

УДК 657.6

О. А. Мошковська,
д. е. н., професор кафедри обліку та оподаткування,
Київський національний торговельно-економічний університет
ORCID ID: 0000-0002-1176-9478

DOI: 10.32702/2306-6792.2019.18.16

АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ МОЛОКОПРОДУКТОВОГО ПІДКОМПЛЕКСУ УКРАЇНИ, ПРОБЛЕМ ЙОГО РОЗВИТКУ ТА ШЛЯХІВ ЇХ ВИРІШЕННЯ

O. Moshkovska,
Doctor of Economic Sciences, Professor of the Department of Accounting and Taxation,
Kyiv National Trade and Economic University

ANALYSIS OF THE MODERN STATE OF THE DAIRY SUB-COMPLEX OF UKRAINE, PROBLEMS OF ITS DEVELOPMENT AND WAYS OF THEIR SOLUTION

У статті досліджено стан молочної галузі в Україні протягом 2015—2019 рр. Мета статті — проаналізувати сучасний стан молочного підкомплексу України, проблеми його розвитку та шляхи їх вирішення.

В Україні тривають складні соціально-економічні та політичні процеси, які формують умови для розвитку вітчизняної харчової промисловості, яка є частиною світового продовольчого ринку в усьому світі. Нині у країні спостерігається зниження рівня виробництва молочної продукції, зростання цін на молочну сировину, недостатній рівень взаємодії між виробниками сировини та виробниками кінцевої продукції. Вирішення цих проблем забезпечить належний рівень розвитку ефективності виробництва молочної продукції, конкурентоспроможності підприємств молочного підкомплексу агропромислового комплексу України на внутрішньому та зовнішньому ринках. Зазначено, що проблемою ринку молочної продукції в Україні є зменшення чисельності корів в Україні, що призводить до зменшення обсягу сировини для виробництва готової молочної продукції. На цьому негативному тлі молочна галузь України все ще трансформується, і в цьому плані, за прогнозами експертів, 2019 рік буде значним. Представлено бачення експертів, а також авторське бачення проблем розвитку молокопродуктового підкомплексу АПК України з використанням методики SWOT-аналізу, визначено напрями його розвитку.

This article examines the state of the dairy industry in Ukraine in 2015—2019. The purpose of the article is to analyze the current state of dairy subcomplex of Ukraine, problems of its development and ways of their solution.

In Ukraine, complex socio-economic and political processes are underway that shape the conditions for the development of the domestic food industry, which is part of the global food market globally. Traditionally, Ukrainian manufacturers have high positions in this market. At the same time, having unconditional successes in the modernization of dairy production technology, improving its quality and expanding the range, the domestic dairy industry has not yet entered the sustainable development trajectory. The country is experiencing a decline in the level of dairy production, an increase in prices for dairy raw materials, insufficient level of interaction between producers of raw materials and producers of the final product.

Solving these problems will ensure a proper level of development of the efficiency of dairy production, competitiveness of the dairy subcomplex enterprises of the agroindustrial complex of Ukraine in the domestic and foreign markets.

Speaking about the structure of the market in geographical terms, it should be said that the basis of the dairy market in Ukraine is domestic products, although imports in recent years have been increasing.

The reason for this situation is the high cost of domestic dairy raw materials and the final product itself, which creates conditions for profitable imports of Polish and Dutch dairy products, which at a price like Ukrainian, however, according to consumers, is of higher quality.

In the process of adaptation of domestic dairy producers to the European technological norms of production and quality control of products, as well as the active penetration of products of European producers in the domestic market

of Ukraine, the quality of dairy products as a whole increases, which also leads to an increase in prices. It should be noted that the problem of the dairy market in Ukraine is the decrease in the number of cows in Ukraine, which leads to a decrease in the volume of raw materials for the production of finished dairy products. The decrease in the number of cows is caused, first of all, by the reduction in the number of private farms, in principle, which is in turn caused by the active urbanization of the population and the low interest of the population in the production of milk, in the construction of farms of European level. Against this negative background, the dairy industry of Ukraine is still transforming and in this regard, experts predict, 2019 will be significant.

The author presents the author's vision of the problems of development of dairy subcomplex of agroindustrial complex of Ukraine with the use of SWOT-analysis methodology, defines directions of its development.

Ключові слова: молокопродуктовий підкомплекс, проблеми, якість, ціни, кооперація.
Key words: dairy sub-complex of Ukraine, problems, quality, prices, cooperation.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

В Україні, як і в усьому світі, відбуваються складні соціально-економічні та політичні процеси, що формують умови розвитку вітчизняної харчової промисловості, яка у глобальному вимірі є частиною світового ринку харчових продуктів. На цьому ринку українські виробники традиційно мають високі позиції. У той же час, маючи безумовні успіхи в модернізації технології випуску молочної продукції, підвищенні її якості й розширенні асортименту, вітчизняна молокопереробна галузь все ще не вийшла на траєкторію стійкого розвитку. В країні спостерігається падіння рівня виробництва молочної продукції, підвищення цін на молочну сировину, недостатній рівень взаємодії між виробниками сировини і виробниками кінцевого продукту.

Розв'язання цих проблем забезпечить належний рівень розвитку ефективності виробництва молочної продукції, конкурентоздатності підприємств молокопродуктового підкомплексу АПК України на внутрішньому і зовнішньому ринках.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Проблеми, які стосуються сучасного стану молокопереробної промисловості в країні, досліджували такі українські вчені: А.Е. Алімов, Т.В. Божидарнік, В.В. Бондарець, І.М. Волкова, А.А. Головчук, Л.С. Іванов, Л.М. Кобрин, Д.Ф. Крисанов, Л.О. Удов, О.М. Варченко, Т.Л. Мостенська, А.С. Даниленко, І.А. Крюков, А.А. Солошонок, К.М. Куліш, М.К. Пархомець, І.П. Теплих, С.П. Ткачук, Д.Ф. Харківський, Т.І. Миронюк, С.В. Чугаєвська та інші.

Вищеназвані автори зазначають, що вихідна ринкова ситуація в Україні сприятлива для розвитку молокопереробної галузі і країна має належні передумови для її розвитку: сприятливий клімат, наявність великих площ сільсько-

господарських угідь, родючість землі, історичний досвід ведення фермерського господарства, наявність кваліфікованого персоналу і значну місткість ринку молочної продукції.

Водночас у роботах вищезазначених авторів (що також підтверджується і власними дослідженнями) мова йде про наявність істотних проблем у розвитку підприємств молокопродуктового підкомплексу АПК України, що вимагає подальших досліджень в плані розвитку даної галузі в сучасних умовах і шляхів вирішення проблем, що виникли в підгалузі останнім часом.

МЕТА СТАТТІ

Метою статті є аналіз сучасного стану молокопродуктового підкомплексу України, проблем його розвитку та шляхів їх вирішення.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Специфіка функціонування підприємств молокопродуктового підкомплексу АПК України багато в чому визначається наявністю проблемного "поля" сучасного національного ринку молока та молочної продукції, яке фокусується в двох блоках факторів:

— блок концептуальних прорахунків у системі реформування агропродовольчого сектору, які спричинили за собою зниження ефективності діяльності вітчизняних підприємств молочного тваринництва і молочної промисловості;

— блок новітніх кардинальних змін, пов'язаних з принципово новими зовнішньоекономічними і внутрішніми умовами розвитку молокопродуктового підкомплексу АПК України.

Аналізуючи вищезазначені проблеми, доцільно зупинитися на поточних тенденціях розвитку галузі, після чого структурувати її основні проблеми.

Починаючи такий аналіз, слід зазначити, що нині ринок молочних продуктів України дуже різноманітний і висококонкурентний. Розглянутий сегмент ринку включає такі товарні групи, як вершки, сир сичужний та кисломолочний, концентроване молоко і вершки, сухе молоко, масло вершкове та молочні пасти, кисломолочні продукти (кефір, сметана, йогурт, маслянка), а також морозиво. Чисельність тільки великих гравців складає близько 10—15, кількість дрібних локальних виробників перевищує кілька сотень.

З основних трендів розвитку галузі в останні роки можна відзначити наступні:

— наслідки глибокої геополітичної та економічної кризи, що почалася в 2014 р., українським молочникам у значній мірі вже вдалося подолати. Є надія, що нижча межа у падінні виробництва і споживанні молочних продуктів в Україні вже пройдена. У поточному році, швидше за все, відбудеться збільшення випуску продукції для внутрішнього ринку, як за рахунок прогнозованої цінової стабілізації, так і за рахунок очікуваного поліпшення добробуту українців. Проте розраховувати на суттєве збільшення споживання молочних продуктів поки не варто, оскільки змінюється загальний портрет споживача, який вже не вважає молоко продуктом першої необхідності. У цих умовах зростання промислового виробництва можливе лише за певними товарними позиціями, і то лише за рахунок прогнозованого зменшення пропозиції молочної продукції домогосподарствами. Це стосується, передусім, звичайного молока, свіжого сиру, сметани, тобто таких молокопродуктів, які в цей період часу ще масово реалізуються на ринках. Проте обсяги такої торгівлі будуть обов'язково зменшуватися;

— товарна і географічна структура експорту молокопродуктів за останні роки кардинально змінилася. Якщо до 2013 р. більшість експортерів робили ставку на Російську Федерацію і виходили на її ринок, в основному, з сирами, то на сьогодні основу зовнішніх продажів становить вершкове масло разом із суміжними в процесі його виробництва продуктами. Водночас велика частина молочного експорту вже здійснюється за межі країн колишнього Радянського Союзу — зараз Україна займає 18-е місце з експорту молочної продукції у світі. Нині ціна української "молочки" на 16% нижча за світову, що дає конкурентну перевагу на світовому ринку. Українська агропродукція експортується в 190 країн світу. Ключовими країнами для збуту всієї української молочної

продукції стали: Польща, Білорусь, Лівія, Молдова, Грузія, які в загальній сумі забезпечили близько 70% всіх поставок. Також до складу імпортерів вітчизняної молочної продукції додалися Марокко, Туреччина, Єгипет і Нідерланди [8].

Значним імпортером української сироватки є Китай. У списку експортерів в Китаї українські виробники займають 21-е місце. Збільшилося число поставок вершкового масла в Нідерланди на 8,29%. У Бангладеш і Казахстан знизилася поставка молока і вершків згущених на 13,7%. Ці країни є великими імпортерами товарів даних категорій.

Попит на деякі групи українських товарів збільшився в країнах Близького Сходу, країнах ЄС, ПАР, Азії. Також у вересні 2018 р. Україна і Македонія підписали ветеринарний сертифікат для експорту молочної продукції. При цьому експортерів зараз більше хвилює, на який асортимент потрібно робити ставку — масло + сухе знежирене молоко, або масло + казеїн, або масло + сирний продукт. Крім того, стоїть питання — реалізувати ці товари трейдерам або ж намагатися самим виходити на кінцеві ринки збуту [8].

На жаль, повернути славу великого експортера сиру Україні вдасться нескоро. З часу втрати можливості збуту товару в Російську Федерацію нових ринків сировари так і не знайшли, і особливо не переймаються вищезазначеною проблемою, тому що вітчизняна молочнопродукція, крім іншого, просто не конкурентна за ціною на світових ринках. Більш того, з цієї ж причини в Україні знову стрімко зростає імпорт сиру. Він уже перевищує експорт даного товару з країни. Це не може не хвилювати вітчизняних сироварів, у зв'язку з чим необхідно кардинально змінювати маркетингову політику;

— на ринку, як і раніше, присутній значний тіньовий сегмент. Тіньовий сектор готової молочної продукції оцінюється на рівні 20—25%. Велика кількість молочної продукції на українському ринку фальсифікується, зокрема це стосується масла, сиру та інших продуктів [3].

— ринок молочних продуктів належить до числа висококонкурентних — кількість тільки великих гравців близько 10—15, не кажучи про численних дрібних локальних виробників, число яких перевищує кілька сотень. Така кількість гравців призводить до того, що ринок є досить "подрібленим", до числа найбільших компаній належать:

— АТ "Молочний альянс" (ТМ "Яготинське"),

- "Юнімілк" (ТМ "Простоквашино"),
- "Вімм-Білл-Данн Україна" (ТМ "Слов'яночка"),
- "Danone" (ТМ "Активія"),
- ПрАТ "Комбінат Придніпровський" (ТМ "Злагода"),
- ТОВ "Молочна компанія Галичина" (ТМ "Галичина"),
- Компанія Молокія ПрАТ "Тернопільський молокозавод" (ТМ "Молокія"),
- ТОВ "Людсдорф" (ТМ "Селянське"),
- Терра Фуд (ТМ "Ферма") та інші.

Виробники розширюють свої портфелі, вводячи нові продукти з молочною або кисло-молочною основою, додаючи "корисність" продукту. На сьогодні найголовнішим для споживача є здорове харчування, актуальність теми здорової їжі не знижується. Отже, на молочному ринку досить сильна тенденція вибору натуральних продуктів, тому успішний бренд повинен забезпечити максимальну природність продукту. Потужні компанії досить швидко реагують на споживачькі переваги: зниження споживання преміум-брендів призвело до перегляду портфелів брендів і розширенню лінійки дешевих брендів; або до додавання в асортимент сімейної упаковки, що дозволяє економити; або зменшення упаковки.

— ринок молочних продуктів України демонструє стабільний приріст в гривневому еквіваленті при тому, що: приріст ринку в гривневому вираженні обумовлений не тільки інфляційними моментами, але і приростом продажів у натуральному вимірі (рис. 1).

Водночас більш глибокий аналіз ситуації на ринку і в галузі свідчить, що за 12 місяців минулого року українські компанії виробили 10,11 млн т молочної продукції, що на 1,9% менше, ніж за аналогічний період 2017 р. (10,98 млн т), при цьому 73% збору молока припадає на ча-

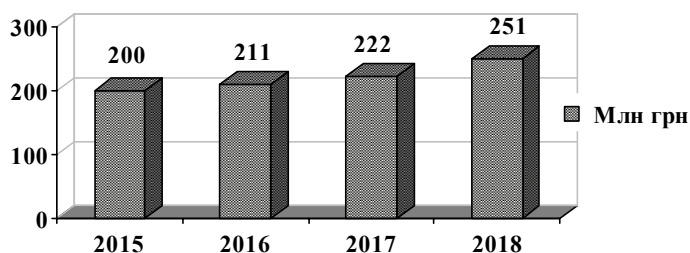

Рис. 1. Обсяги реалізації молочної продукції в грошовому вираженні

Джерело: [7].

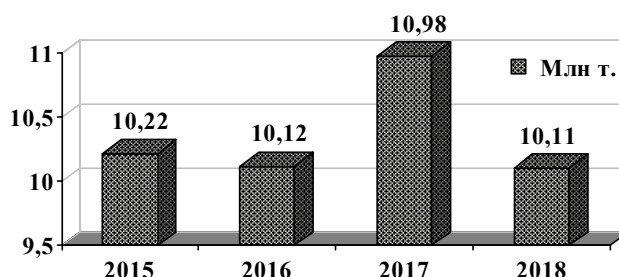

Рис. 2. Обсяги реалізації молочної продукції в натуральному вираженні

Джерело: [7].

стку населення, а на ферми тільки 27%. Саме зниження надою у домогосподарствах і призвело до зменшення загального виробництва молока. Загалом по ринку зростання обсягів виробництва показала продукція з незбираного молока та специфічні експортні продукти (суха сироватка, казеїн), а ось виробництво категорії масло / сухе молоко — скоротилося [3].

Важливою тенденцією виробництва стало підвищення вимог до якості продукції, що виробляється: у липні 2018 р. набув чинності ДСТУ 3662: 2015 "Молоко-сировина коров'яче. Технічні умови" — документ, що встановлює стандарти для молока сортів "екстра", "вищий"

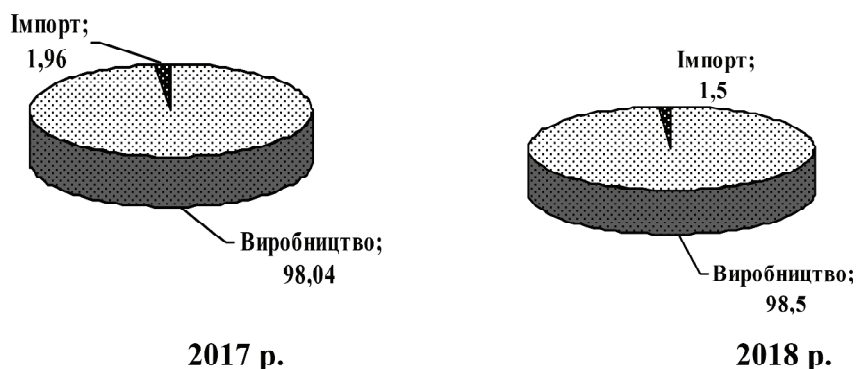

Рис. 3. Частка вітчизняної та імпортової продукції в структурі молочної продукції України (без урахування тіні) в натуральному вираженні, %

Джерело: [1].

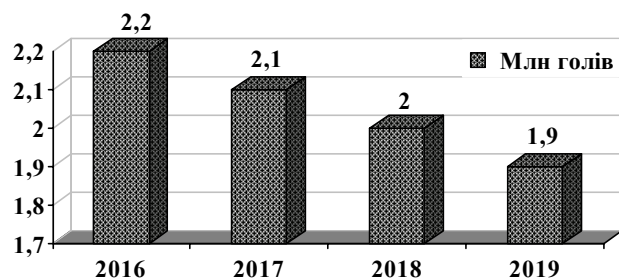

Рис. 4. Динаміка зниження поголів'я великої рогатої худоби в Україні

Джерело: [10].

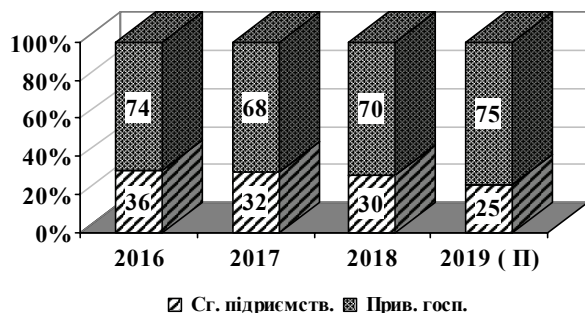

Рис. 5. Структура виробництва молочної сировини в Україні

Джерело: [10].

і "перший". Проте потім було прийнято рішення залишити "другий" сорт, щоб дати фермерам час на модернізацію виробництва. Для молока сорту "другий" затверджений раніше стандарт буде діяти до 1 січня 2020 р. [4].

Законодавче нововведення змусило молочний бізнес переосмислити підходи до якості продукції. Фермери стали поступово відмовлятися від виробництва дешевої сировини. Державою, в минулому 2018 р., було запропоновано програми для підтримки аграріїв. За офіційними даними, 4 348 аграрних виробників, у тому числі 60% — фермери, скористалися програмою здешевлення техніки. Водночас дотації склали 320 млн гривень на утримання 270 корів в особистих господарствах, що не можна порівняти з дотаційними програмами, пропонованими в ЄС [6].

Говорячи про структуру ринку в географічному аспекті, слід сказати, що основу ринку молочної продукції в Україні становлять товари вітчизняного виробництва, хоча імпорт в останні роки зростає.

Причина такої ситуації — висока вартість вітчизняної молочної сировини і власне кінцевого продукту, що створює умови для прибуткового імпорту польської та голландської молочної продукції, яке за ціною як українська, проте, на думку споживачів, має більш високу якість. Вищезазначену ситуацію ускладнює той

факт, що український ринок не захищений митними бар'єрами, а національний виробник знаходиться в явно програшній конкурентній позиції порівняно з зарубіжними виробниками молока, враховуючи, що польський та голландський фермер отримує суттєві субсидії від держави (більше 30 млрд євро або 20% бюджету ЄС). Фактично все молоко, яке в Європі надходить на переробку, в тому чи іншому вигляді, дотується державою.

У разі, якщо український уряд не зверне уваги на цю проблему, то Україна ризикує знизити рівень присутності вітчизняного виробника на ринку, а в перспективі — втратити молочну галузь у країні як сектор економіки [2].

Слід звернути увагу на те, що в процесі адаптації вітчизняних молочних виробників до європейських технологічних норм виробництва і контролю якості продукції, а також активного проникнення продукції європейських виробників на внутрішній ринок України, зростає якість молокопродуктів в цілому, що веде також до зростання цін, при тому, що ставка ПДВ на молочні продукти в Україні на 15% вища за європейську і становить 20%, тоді як у Німеччині — 7%, у Франції — 5,5%, у Польщі — 5% [9]. Відповідно, якщо Україна прагне підвищити рентабельність молочного бізнесу в країні, потрібно створити тотожні правила гри на внутрішньому ринку.

Стосовно цінової динаміки, слід зазначити, що за даними Асоціації виробників молока, протягом 2018 р. молочні продукти на прилавках магазинів подорожчали на 5—15%. Питне молоко жирністю більше 1% зросло в ціні на 7,2%, а молоко жирністю 3,2% в листопаді коштувало в середньому 30 грн ($\pm 10\%$). Ціна за кілограм йогурту в грудні склала 60,46 грн ($\pm 15,2\%$), масло тваринне подорожчало на 12,9% — до 233,2 грн / кг, а сир у середньому на 12% (до 204 грн / кг). Закупівельна ціна на "екстра" сорт молока почала зростати у другій половині серпня 2018 р. У той період часу молоко цієї групи подорожчало на 20 коп. — до 9,29 грн / л (з ПДВ) [5].

Продовжуючи досліджувати ринок молочної продукції, слід звернути увагу на те, що проблемою ринку молочної продукції в Україні є зниження кількості поголів'я корів в Україні, що призводить до зменшення обсягів сировини для виробництва готової молочної продукції. Зниження поголів'я корів (рис. 4) викликано, передусім, скороченням кількості приватних фермерських господарств у принципі, що у свою чергу викликано активною урбанізацією населення і низькою зацікавленістю

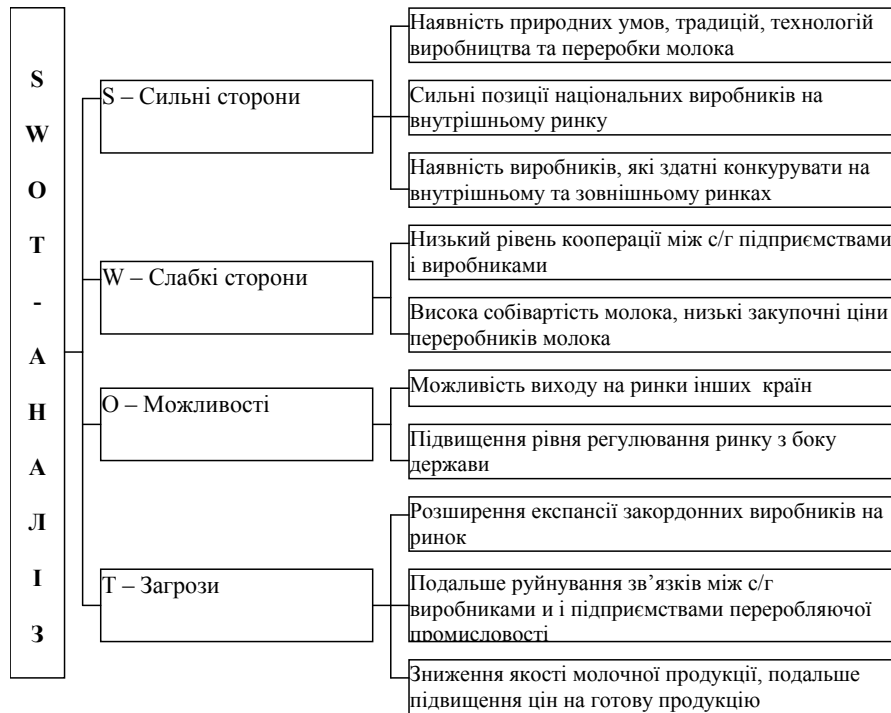

Рис. 6. SWOT-аналіз стану і перспектив розвитку молокопродуктового підкомплексу АПК України

Джерело: авторська розробка.

населення у виробництві молока, в будівництві ферм європейського рівня.

На цьому негативному тлі молочна галузь України все ж продовжує трансформуватися і в цьому плані, за прогнозами експертів, 2019 р. буде знаковим. Обсяги переробки помітно знизяться внаслідок скорочення виробництва молока господарствами населення (-20% з цієї категорії в першому кварталі року). Через це вперше за останні роки помітно скоротиться експорт в еквіваленті сирого молока. Частка надходження на переробку молока від господарств населення скоротиться до 25%, хоча ще 10 років тому співвідношення господарства / сільгосппідприємства було 50/50 (рис. 5).

Головна причина вищезазначеної ситуації — падіння попиту, зниження закупівельних цін у виробника молока, яким в даний період часу в значній мірі є приватні домогосподарства.

Переробники будуть знижувати рівень співпраці з населенням в силу недостатнього рівня якості молока, а також відсутності бажання виробника (того ж населення) працювати над підвищенням цієї якості [10].

Боротьба за якість призведе до зниження пропозиції сировини для промислової переробки, скорочення експорту. Водночас буде спостерігатися поліпшення якості сировини, що переробляється (в середньому) і, відповідно, якості готової молочної продукції на магазин-

них полицях, зниження волатильності у виробництві, потенційне зростання закупівельної вартості молока у великих сільгоспвиробників, будуть створені умови для інвестицій у великотоварне виробництво (за умови зростання споживчого попиту на молочну продукцію всередині країни), поступовий перехід на дотримання європейських вимог якості до сировини.

Також, на думку експертів, негативні умови конкуренції для національних виробників не сприятимуть будівництву нових ферм. Рівень рентабельності буде близький до рівня 2018 р., складе лише 7% — 12% залежно від регіону і рівня механізації виробника. Слід зазначити, що у 2018 р. прибутковість виробництва молока в господарствах України знизилася на 14%, причому не стільки за рахунок зниження цін на продукцію, скільки за рахунок збільшення вартості кормів, інших витрат, пов'язаних з утриманням поголів'я. На цьому тлі немає причин очікувати позитивних зрушень у виробництві молока господарствами населення [10].

На рисунку 6 здійснена оцінка можливостей і загроз для розвитку молокопродуктового підкомплексу АПК України.

Отже, слід зазначити, що в сучасних умовах ринок молока і молочної продукції розбалансованим, йому притаманні низький рівень організації в контексті взаємозв'язків постачальників сировини і виробників, високі ціни, у

зв'язку з чим українським виробникам молока утримувати свої позиції в умовах зростаючої конкуренції стає все важче.

У силу високої ресурсоемності вітчизняного виробництва, невідповідності системи якісної оцінки в країні світовому рівню, а також з причини сталості структури і стійкості сегментації європейського ринку молока, Україна не може в повному обсязі конкурувати із західними виробниками.

Проведений аналіз проблеми виробництва молочної продукції, сучасних тенденцій розвитку вітчизняного молочного ринку дозволив виділити базові умови для її вирішення.

Перша умова — необхідна активізація переходу українських виробників молока-сировини на інноваційні технології організації та управління виробництвом. Результати проведеного аналізу свідчать, що однією з причин складного стану молочної промисловості є руйнування виробничо-економічних зв'язків, особливо між виробниками і переробниками молока. Спостерігається пряма залежність ефективності виробництва переробних підприємств від обсягів сировини, що переробляється. Проте внаслідок низьких закупівельних цін при високій собівартості обсяги виробництва і постачань молока на переробку знижуються.

Молокопереробні підприємства відчувають брак сировини, втрачають постачальників внаслідок розпаду сировинних зон і всієї системи заготівель молока. Недовикористання виробничих потужностей веде до спаду обсягів виробництва молокопродуктів. Причиною нееквівалентного обміну є монопольне становище переробних підприємств. Проте молочні заводи не мають можливості підвищувати закупівельні ціни, оскільки це призведе до підвищення цін реалізації молокопродуктів. Соціальна значущість молочних продуктів не допускає такого підвищення: споживання їх вже зараз нижче фізіологічних норм, а низький платоспроможний попит призведе до ще більшого скорочення споживання. У зв'язку з вищезазначеним, вдосконалення виробничо-економічних відносин з виробниками молока є основним завданням молокопереробної промисловості.

Для вирішення вищезазначених завдань необхідна кооперація сільськогосподарських і промислових товаровиробників з урахуванням досвіду розвинених країн, за якої успішно вирішуються проблеми конкурентоспроможності підприємств молочної промисловості та виходу їх на світовий ринок. Кооперація та інтеграція — це не насильницький, а найбільш доціль-

ний і ефективний шлях створення взаємної зацікавленості товаровиробників у зростанні економіки, доступний господарським структурам, зацікавленим у швидкому економічному зростанні виробництва на нових управлінських, організаційних і майнових основах.

Друга умова — підвищення ролі держави в регулюванні галузі і ринку. Нині саме держава повинна зосередити увагу на захисті інтересів і прибутковості сільськогосподарських і переробних підприємств як основних товаровиробників продукції; завданнями держави повинні стати: створення умов для інтеграції сільськогосподарських товаровиробників з обслуговуючими і переробними підприємствами; наукове забезпечення розвитку галузі; підготовка і перепідготовка кадрів з умінням господарювання в ринкових умовах; створення програм реальної фінансової підтримки виробників молока.

Зовнішньоекономічна політика держави має бути спрямована на захист вітчизняного товаровиробника за рахунок встановлення жорсткого контролю на митниці, здійснення регулювання імпорту та експорту через систему мит, квот, компенсаційних зборів, доведення мит до рівня, встановленого в країнах Євросоюзу.

ВИСНОВКИ

Дані, наведені у статті, дають змогу зробити такі висновки та узагальнення:

1) пріоритетний напрям сталого розвитку молочної підкомплексу АПК — це виробництво конкурентоспроможної продукції на внутрішньому і зовнішньому ринках;

2) вирішення вищезазначеного завдання ускладнюється наявністю проблем, що існують в галузі, а саме мова йде про існування концептуальних прорахунків у системі реформування агропродовольчого сектору, принципово нових зовнішньоекономічних і внутрішніх умов його розвитку;

3) Нині молокопереробні підприємства відчувають брак сировини, яка не відповідає світовим стандартам якості, ринок молока і молочної продукції розбалансованим, йому притаманні низький рівень організації взаємозв'язків постачальників сировини і виробників, високі ціни, з чим українським виробникам молока утримувати свої позиції в умовах зростаючої конкуренції стає все важче.

4) у цих умовах основними трендами розвитку молочної галузі переробної промисловості мають стати підвищення конкурентоспроможності та якості молочної продукції шляхом

впровадження елементів кооперації між виробниками сировини і кінцевого продукту, забезпечення конкурентоспроможності вітчизняного виробника на основі створення умов розвитку галузі з боку держави;

5) запропоновані заходи в сучасній економічній ситуації зможуть забезпечити виробникам молока розширене відтворення, створити умови для виходу вітчизняних виробників на новий рівень конкурентоспроможності продукції, підвищенню економічної ефективності виробництва продуктів переробки молока.

Література:

1. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

2. Деркач А. О конкуренции украинских производителей молока с европейскими [Электронный ресурс]. — Режим доступу: <https://infagro.com.ua/aleksandr-derkach-o-konkurentsii-ukrainskih-proizvoditeley-moloka-s-evropeyskimi/>

3. Итоги года на рынке молока: производители все больше ориентируются на Китай и ЕС [Электронный ресурс]. — Режим доступу: <https://delo.ua/business/itogi-goda-moloko-349186/>

4. От количества к качеству: анализ рынка молочной продукции в Украине [Электронный ресурс]. — Режим доступу: <https://pro-consulting.ua/pressroom/ot-kolichestva-k-kachestvu-analiz-rynka-molochnoj-produkcii-v-ukraine>

5. Підсумки року на ринку молока: виробники все більше орієнтуються на Китай і ЄС [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://delo.ua/business/itogi-goda-moloko-349186/>

6. Міністерство аграрної політики та продовольства України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://minagro.gov.ua/>

7. Рынок молочной продукции Украины [Электронный ресурс]. — Режим доступу: <https://trademaster.ua/articles/312870>

8. Степанюк О. Нові ринки для експорту української молочної продукції [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://agroexpert.ua/novi-rinki-dla-eksportu-ukrainskoi-molosnoi-produkcii/>

9. Украинцы переплачивают за молоко из-за самой высокой в Европе ставки НДС [Электронный ресурс]. — Режим доступу: <https://www.epravda.com.ua/rus/news/2018/10/9/641425/>

10. Фастеев М. Молочная отрасль Украины продолжает трансформироваться / М. Фастеев

[Электронный ресурс]. — Режим доступа: <https://infagro.com.ua/maksim-fasteev-vedushhiy-analitik-infagro-molochnaya-otrasl-ukrainyi-prodolzhaet-transformirovatsya/>

References:

1. State Statistics Service of Ukraine (2019), available at: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (Accessed 10 Sept 2019).

2. Derkach, A. (2019), "On the competition of Ukrainian milk producers with European ones", Available at: <https://infagro.com.ua/aleksandr-derkach-o-konkurentsii-ukrainskih-proizvoditeley-moloka-s-evropeyskimi/> (accessed 8 September 2019).

3. Loshakova, N. (2019), "The results of the year in the milk market: manufacturers are increasingly oriented to China and the EU", Available at: <https://delo.ua/business/itogi-goda-moloko-349186/> (accessed 10 September 2019).

4. Pro-Consulting (2019), "From quantity to quality: analysis of the dairy market in Ukraine", Available at: <https://pro-consulting.ua/pressroom/ot-kolichestva-k-kachestvu-analiz-rynka-molochnoj-produkcii-v-ukraine> (accessed 11 September 2019).

5. Loshakova, N. (2019), "The results of the year in the milk market: producers are increasingly focusing on China and the EU", Available at: <https://delo.ua/business/itogi-goda-moloko-349186/> (accessed 10 September 2019).

6. Ministry of Agrarian Policy and Food of Ukraine (2019), Available at: <https://minagro.gov.ua/> (accessed 11 September 2019).

7. TradeMaster (2018), "The market for dairy products in Ukraine", Available at: <https://trademaster.ua/articles/312870> (accessed 10 September 2019).

8. Stepanyuk, O. (2016), "New markets for the export of Ukrainian dairy products", Available at: <https://agroexpert.ua/novi-rinki-dla-eksportu-ukrainskoi-molocnoi-produkcii/> (accessed 9 September 2019).

9. Epravda (2018), "Ukrainians overpay for milk because of the highest VAT rate in Europe", Available at: <https://www.epravda.com.ua/rus/news/2018/10/9/641425/> (accessed 9 September 2019).

10. Fasteyev, M. (2019), "The dairy industry of Ukraine continues to transform", Available at: <https://infagro.com.ua/maksim-fasteev-vedushhiy-analitik-infagro-molochnaya-otrasl-ukrainyi-prodolzhaet-transformirovatsya/> (accessed 10 September 2019).

Стаття надійшла до редакції 20.09.2019 р.